

SZÁDOCZKI VERA*

Katolikus népelemek a 17. század utolsó két évtizedében

Beszámoló a tervezett RMKT kötetéről

„A magyar költészet e [18–19. századi] virágzásának történeti, társadalmi feltételeit többnyire kimutatta már az irodalomtörténeti kutatás, a belső irodalmi hagyomány, a sajátosan irodalmi előfeltételek rajzával azonban még jórészt adós maradt. De mindaddig adósnak is kell maradnia, amíg a régi századok rendkívül gazdag költői termését teljes egészében fel nem tártuk, közre nem adtuk.”¹ – írják a Régi Magyar Költők Tára 17. századi sorozatának első kötetében bevezetőként a szerkesztők, Klaniczay Tibor és Stoll Béla, 1959-ben. Ezzel a céllal kezdtek bele a sorozatba, melynek az elmúlt évtizedekben eddig 17 kötete jelent meg. Ezek részben korszakonként (pl. a két Rákóczi György korának költészete), részben tematikus (szerelmi és lakodalmi költészet) vagy felekezeti (unitárius, szombatos, katolikus és protestáns énekek) csoportosításban adják közre anyagukat, ezzel csaknem teljesen feldolgozva a század költői termését. A fent idézett *Előszó*ban még egyszer megfogalmazzák a sorozat elindítói, hogy a „század egész verses hagyatékát kívánjuk közzétenni.”² A sorozat valóban közelít a teljeshez, a katolikus népelemeket azonban csak az 1670-es évek végéig dolgozták fel, és adták közre. A század első felének népelemei 1651-ig a 7. kötetben,³ az 1660-as 1670-es évek katolikus egyházi énekei pedig a 15. A-B kötetekben⁴ olvashatók

---

* A szerző az HUN-REN–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport tudományos munkatársa.

¹ *Régi Magyar Költők Tára, XVII. század 1: A tizenöt éves háború, Bocskai és Bátory Gábor korának költészete*, s. a. r. BISZTRAY Gyula, KLANICZAY Tibor, NAGY Lajos, STOLL Béla, Budapest, Akadémiai, 1959, 5.

² *Uo.*, 10.

³ *Régi Magyar Költők Tára, XVII. század 7. kötet: Katolikus egyházi énekek (1608–1651)*, s. r. a. HOLL Béla, Budapest, Akadémiai, 1974. (A továbbiakban RMKT XVII/7.)

⁴ *Régi Magyar Költők Tára, XVII. század 15/A–B: Katolikus egyházi énekek (1660-as, 1670-es évek)*, s. r. a. STOLL Béla, jegyz. HOLL Béla, Budapest, Akadémiai–Argumentum, 1992. (A továbbiakban RMKT XVII/15.)

Holl Béla és Stoll Béla szerkesztésében és jegyzeteivel. A század utolsó két évtizedében megjelent énekeskönyvek és a számos egyéb kötetben fellelhető ének sajtó alá rendezését, közreadását és jegyzetelését a Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport vállalta magára. A kutatócsoport indulásakor, 2012-ben Bogár Judittal ketten kezdtük meg a munkálatokat, a második ciklusban a létszámcsökkenés miatt egyedül maradtam a feladatra a csoporton belül, de Bogár Judit együttműködő kutatóként továbbra is foglalkozik a témával.

A workshopon elhangzott előadás óta, 2022 októberében egyeztetés történt a sorozat gazdájával, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetével, ahol az előadásban felvázolt problémák egy részét sikerült tisztázni, határokat kijelölni.⁵ Jelen dolgozat már ennek szellemében veszi számba mindazokat a nyomtatásban és kéziratban fennmaradt köteteket a század utolsó két évtizedéből, melyekben katolikus énekek találhatók, és azoknak egy részét, amelyek a korábbi kötetekből az időhatár miatt kimaradtak, felvázolja a már elvégzett és még elvégzendő munkát és a megoldásra váró problémákat.

A kötet(ek) tartalma

Első lépésként érdemes meghatározni, mi lesz a kötet tartalma, tehát mely gyűjtemények énekei kerülnek be a kiadásba, illetve milyen problémák merültek föl ezeknek az összegyűjtése során. Ezt a munkafázist jelentősen megkönnyítette a 2016-ban elkészült és azóta is folyamatosan gondozott, bővített *1800 előtti katolikus népénekek és énekeskönyvek bibliográfiája*, elsősorban ez alapján a kiadvány alapján állítottuk össze a szóba jöhető könyvek listáját. A korszakból származó minden kötetet összegyűjtöttünk – tekintet nélkül arra, hogy az esetleg valamely korábban megjelent kiadvány második, harmadik, többedik kiadása –, azokat táblázatba rendeztük oly módon, ahogy az a korábbi (7. és 15.) kötetekben gyakorlattá vált. Tehát szerepel benne a lapszám, az ének kezdősora, ha korábbi RMKT-kötetben megjelent, akkor annak sorszáma, és ha van adat róla, akkor az ének forrása. Az adatgyűjtés, és annak ellenőrzése, hogy szerepel-e valamelyik

---

⁵ Az értekezleten részt vettek: Etlinger Mihály, Hargittay Emil, Hubert Gabriella, Kecskeméti Gábor, Kóvári Réka, Papp Ágnes, Szádoczki Vera, Szatmári Áron, Szelestei N. László, Szentmártoni Szabó Géza.

korábbi RMKT kötetben nagyrészt megtörtént. Ezek alapján a következő könyvekkel kell számolnunk:

Az 1680–1690-es években két jelentősebb katolikus énekeskönyv látott napvilágot Illyés István *Zsoltári és Halottas énekek* és Náray György *Lyra coelestis* című kötete.

1695-ben jelent meg Náray György, esztergomi kanonok *Lyra coelestise*. Ebben összesen 167 magyar és latin nyelvű ének olvasható kottával vagy dallamjelzéssel az egyházi év rendje szerint. Későbbi kiadásai nincsenek. Az énekeket részben korábbi gyűjteményekből és a népi gyakorlatból vette és dolgozta át, részben latinból fordította, illetve saját maga költötte Náray.⁶ Közülük 68 vagy latin nyelvű, vagy bizonyíthatóan korábbi századokból való, vagy valamelyik RMKT kötetben már megjelent, tehát 99 ének tartozik a készülő RMKT gyűjtőkörébe. Ezek átírása megtörtént, a szövegek át lettek gépelve, a lektorálás előtti fázisban tart a szöveggondozás. Részben elkészültek hozzá a tárgyi jegyzetek.

Illyés kötetei sokkal több nehézséggel állítanak szembe. Az 1693-ban, Nagyszombatban megjelent munka három részből áll: *Zsoltári énekek a magyar anyaszentegyház vigasztalására és halottas énekek a szomorú temetések alkalmosságára, hozzáadotván rövideden a jól meghaláshoz való készület*. Az egyes részek külön címlappal is rendelkeznek – a megjelenés helye és ideje csak ezeken szerepel –, lappozásuk önálló. A zsoltárokhoz és a halotti énekekhez kotta vagy nótajelzés is tartozik, a harmadik egységben gyakorlati útmutatás és imádságok olvashatók.⁷ Tehát az RMKT szempontjából az első két rész az érdekes.

Illyés a kötet előszavában így ír:

„[...] némely zsoltárokat és halottak temetésére szerzett énekeket (mellyeket tudniillik a plebániákon gyakoroltatni láttam) nyomtatásban kiadom [...] És hogy eziránt az eretnokséggel bőves idegen Gradualékat és Funerálisokat is, melyek a catholicus oskolamesterek kezében is, látom, forognak, és templominkban helyesleg énekeltetnek (de az Anyaszentegyházban nem külömben illenek, mint a farkasbél az hegedű bárányhúrok

⁶ Georgius NÁRAY, *Lyra coelestis*, Tyrnaviae, typis Academicis, per Johannem Hörmann, 1695, Proemium; BOGÁR Judit, *Náray György = Magyar Művelődéstörténeti Lexikon*, főszerk. KÓSZEGHY Péter, VIII, Budapest, Balassi, 2008, 146–147; Josephus DANKÓ, *Vetus hymnarium ecclesiasticum Hungariae*, Budapest, 1893, 71.

⁷ BOGÁR Judit, *Illyés István Zsoltári és halottas énekeihez = Régi magyar népdalok és imádságok*, szerk. UŐ, Budapest, MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2015 (Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti tanulmányok, 11), 49.

között, avagy Dágon az Úr szekrénye mellett), kezeiből, a Synodalis Constitutiók szerint, amennyire lehet, kivehessem.

Notájokat, amint tudtam, mind inkább megtartottam; sőt, kezdeteket is, hogy akik azokhoz szoktak, mindjárt kezdetekből tudhassák. Egyebaránt, a Szent Bibliának bővíjtéhez, amennyire érkeztem, a zsoltárokat alkalmaztattam, kihagyván sok egyéb oly verseket, mellyek ott írva nincsenek, hanem némelly Compositoroktól, idegen és eretnek értelemmel is hozzáadattak.”⁸

Illyés előszava nyomán általánosan elfogadott vélemény, hogy kötetének összeállításakor főként protestáns forrásokból merített, de hogy pontosan melyekből, az a korábbi szakirodalom szerint nem állapítható meg.⁹ Bogár Judit az RPHA-t, az RMNy- és RMKT-kötetek incipitmutatóit, illetve az 1670 utáni protestáns énekeskönyveket végignévezve arra a megállapításra jutott, hogy a csak bennük előforduló szövegek miatt az 1654-es (esetleg 1675–1676-os) lőcsei és az 1692-es kolozsvári énekeskönyvből biztosan merített Illyés, e két gyűjteményben ráadásul a *Zsoltári és halottas énekek*ben szereplő összes protestáns eredetű vagy protestáns énekeskönyvekben előforduló ének megtalálható. A katolikus énekeskönyvek közül a *Cantus catholici* 1674-es és 1675-ös kiadását, Kájoni *Cantionale catholicum*át és a *Tintinnabulum*ot használhatta forrásként.¹⁰ Az említett kötetekben való megjelenést rögzítő táblázatokból kiderül, hogy a zsoltárok 71 és a halottas énekek 86 énekéből mindössze 19 az, aminek nincs korábbi előfordulása. Ez azonban csupán a kezdősorok egyezését jelenti, nem pedig azt, hogy az énekek szövege is azonos: Illyés, ahogyan erre fentebb idézett előszavában is utal, a forrásként használt énekek kezdősorát általában megtartotta, de a folytatást gyakran – különböző mértékben és sokféle módon – megváltoztatta.¹¹ Ez a készülő RMKT-kötet szempontjából azért problematikus, mert bár incipit szerint az énekek jelentős részének van már kritikai kiadása a sorozat korábbi köteteiben, sok esetben az eltérés olyan jelentős mértékű, hogy valójában új énekről beszélhetünk, nem pusztán szövegváltozatról. Kérdéses volt, hogy milyen és mekkora

⁸ ILLYÉS István, *Zsoltári énekek*, Nagyszombat, Hörman János, 1693,]o(5v–)o(6r].

⁹ *Magyarország zenei története, II: 1541–1686*, szerk. BÁRDOS Kornél, Budapest, Akadémiai, 1990, 172.

¹⁰ BOGÁR, *Illyés István Zsoltári...*, 7. j. i. m., 51–55.

¹¹ *Uo.*, 56–64. Példák a változtatásokra: 64–67.

szintű változtatásnál szükséges az Illyés-éneket teljes egészében közölni. Az Irodalomtudományi Intézetben történt egyeztetés alapján az a jelenlegi álláspont, hogy célravezetőbb, ha a teljes Illyés életmű bekerül egy kötetbe.

Mindez ugyanakkor felvetett egy elméleti kérdést: mikortól számít új éneknek egy ének? Mennyi különbségnek kell lennie ahhoz, hogy más énekként tekintünk rá? Ha csak néhány szóban tér el, akkor az szövegváltozat, vagy pont – ahogy Illyés írja az előszóban – emiatt a néhány szó miatt változott annyit, hogy lényegesen más a mondanivalója, és akkor már új ének? Viszonylag egyértelmű az az eset, ha tényleg csak a kezdősor egyezik. De mi a teendő, ha csak szavakat változtat? Vagy ha csak 1-2 versszak egyezik egy sokversszakos énekből? Ez vonatkozik az Illyésnél vázolt esetre, de máshol is előfordul. Egy másik konkrét példa: Náraynál szerepel az *Ó, Istennek szent anyja, szépséges Mária...*¹² kezdetű ének, amely Kájoni *Cantionaléjában*¹³ és az 1674-es *Cantus catholicus*¹⁴ is olvasható, így megjelent a 15. kötetben, 390. számmal. A felelgetős körmeneti éneknek vagy verses litániának csak az incipitje és a refrénje azonos, az invokációk teljesen mások Náraynál, mint a két korábbi énekeskönyvben. Példaként álljon itt belőlük néhány versszak a teljesség igénye nélkül.

Náray	Kájoni
Oh Istennek Szent Anna, Szépséges Maria Örvendezzél menyekben, Üdvöz légy Maria.	O Istennek Szent Anna, Szépséges MARIA. Menyország Királynéja. Idvez-légy MARIA.
Bened Istennek kedve, Szépséges Mária: Angyaloknak öröme, Üdvöz légy Maria.	Angyaloknak öröme, Bünösöknek kegyelme. Örvendezzél Mennyégben, Szenteknek Seregiben.
Szüzeknek vagy Példája, Szépséges Mária Virágzó koronája, Üdvöz légy Maria.	Liliom ékessége, Szép Rósának veszszeje.

¹² NÁRAY, *Lyra coelestis*, 6. j. i. m., 107–108.

¹³ KÁJONI János, *Cantionale catholicum*, Csík, 1676, 356–357.

¹⁴ *Cantus catholici*, Kassa, 1674, 168–169.

Szenteknek vagy Példája, Szépséges Mária, Virágzó koronája, Üdvöz légy Maria.	Országunknak óltalma, Tündöklő arany-alma. Martyrok erőssége, Confessorok tüköre.
--	--

A 15. kötet jegyzetében (az alapszöveg Kájoni *Cantionaléjából* való) mégis az szerepel, hogy ez az ének megvan Náraynál, de a kritikai jegyzetekben nem rögzítették a változtatásokat.¹⁵ Elgondolkodtató, hogy akkor ezt (és ehhez hasonlóan több más) éneket újra fel kell-e venni?

Térjünk vissza a készülő kötet tartalmára. A fent tárgyalt két nagy kötetten túl számos más nyomtatvány, imakönyv és elmélkedésgyűjtemény jelent meg a korszakban. Ezek átvizsgálása során többről kiderült, hogy az eddig megjelenteken túl új éneket nem tartalmaznak, néhányban azonban találunk olyanokat, melyeknek e kötetben lesz a helyük. Amíg a *Lelki fegyverház*, a *Lelki patika*, a *Lelki utiköltés* vagy a *Manuale Marianum* esetében 2-3-5 ilyen énekről beszélhetünk, addig Baranyi Pál *Lelki paradicsomából* 43 ének került a látóterünkbe. Így a nyomtatványokból jelenlegi ismereteink szerint körülbelül 50 énekkel gazdagodik a gyűjtemény.

Nyomtatott kötetek a korszakból, melyekben található új ének:

- ILLYÉS István, *Zsoltári énekek és Halottas énekek*, 1693 (kottás);
- NÁRAY György, *Lyra coelestis*, 1695, 99 ének (kottás, átírva);
- BARANYI Pál, *Lelki paradicsom*, 1700, 43 ének (átírva);
- *Lelki fegyverház*, 1700, 2 ének (átírva);
- *Lelki patika*, 1669, 2 ének;
- *Lelki utiköltés*, 1693, 5 ének¹⁶;
- *Manuale Marianum*, 1700, 3 ének.

A korszakból a következő könyvek átvizsgálása nem hozott eredményt – tehát az előzetes várakozás ellenére nem szerepelt benne ének, vagy a bennük található énekek már valamelyik korábbi kötetben megjelentek:

¹⁵ RMKT XVII/15B, 376.

¹⁶ A *Lelki utiköltés* című kötetet megtaláljuk az RMKT XVII/15/B, 92–109. lapjain kidolgozva, jegyzetelve, de mivel ez a jegyzetkötetben szerepel, így az incipitek nem kereshetők a mutatóban, az énekek felől közelítve nem lehet a kötetben megtalálni azokat.

- *Evangéliumok és episztolák*, 1683, 1692;
- ILLYÉS András, *A keresztyéni életnek példája*, 1682;
- JAKLIN Balázs *Regulái*, 1684;
- *Kárász-töredék*, 1628–1875?;
- *Paduai Szent Antal szolozsmája*, 1684;
- TARNÓCZY István, *Titkos értelmű rózsza*, 1676.

A kéziratos anyag a munka kevésbé feltérképezett oldalához tartozik. Nagy, egységes kéziratos énekeskönyvet, gyűjteményt nem datáltak ebből a korszakból – legalábbis pontos évszámmal. A *Turóci cantionaléról* írja azt Stoll Béla, hogy az a 17. század végén keletkezett, de ezt már feldolgozták, és énekei megjelentek a 15. kötetben. Stoll Béla bibliográfiája¹⁷ alapján a Radvánszky-levéltár vallásos gyűjteménye jöhet szóba, mely kezdő dátuma szerint 1687-es, de átível a századfordulón, így ez további vizsgálatokat igényel.

Ide érdemes még sorolni a kéziratos *Magyar cantionalét*.¹⁸ A kötet datálása némileg problematikus. Stoll Béla bibliográfiája és az RMKT 15. kötete¹⁹ a 18. század elejére teszi a keletkezés idejét, a *Magyar Katolikus Lexikon* szócikkében²⁰ és a Régi Magyar Dallamok Tára 17. századi kötetében Papp Géza 1675–1725 közé datálja a következők szerint: a gyűjteményt javarészt a 17. század utolsó negyedében írták össze, csak az utolsó néhány lap írása van 1721-ből keltezve.²¹ A budapesti Egyetemi Könyvtár katalógusa²² – ahol magát a kéziratot őrzik – pedig különösebb megkötés és pontosítás nélkül 17. századnak mondja. Mivel a gyűjtemény régebbi anyagot is közöl és számos egyezést mutat az 1674-es *Cantus catholicivél*, így az énekek nagyobb része bekerült az RMKT 2., 7. és 15. kötetébe, de így is maradt mintegy 60 ének, amelyeknek nincs kiadása. Tehát

¹⁷ STOLL Béla, *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, Budapest, Balassi, 2002.

¹⁸ Ezúton köszönöm Papp Ágnesnek, hogy felhívta a figyelmem a szakirodalomban szereplő kettősségre, és hogy a kézirat a tárgyalt korszakba tartozik.

¹⁹ Uo., 226. sz.; RMKT XVII/15B, 541.

²⁰ PAPP Géza, *Magyar cantionale = Magyar Katolikus Lexikon*, <https://lexikon.katolikus.hu/M/Magyar%20Cantionale.html> (utolsó hozzáférés: 2023. 12. 21.)

²¹ UÓ, *A XVII. század énekelt dallamai*, Budapest, Akadémiai, 1970 (Régi Magyar Dallamok Tára, 2 – a továbbiakban RMDT II), 51–52, 731.

²² Budapest, Egyetemi Könyvtár és Levéltár A 112. <https://bit.ly/49hmHY3> (hozzáférés: 2023. 04. 12.); *Catalogus manuscriptorum Bibliothecae Reg. Scient. Universitatis Budapestinensis*, Tomus II. pars 1, ed. Alexander SZILÁGYI, Budapest, 1889, 15 (112. sz.).

tulajdonképp ez a harmadik nagy kötet, amivel számolnunk kell. (Akkor is, ha esetleg Stoll Béla érvelését fogadnánk el a keletkezés dátumát illetően, mivel mindenképp egy korábbi időszak énekanyagát rögzíti.)

Ebből kiindulva még két problémát szeretnék vázolni. Az RMKT XVII. század 1. kötetének előszavában a korszakolásról a következőket írja Klaniczay és Stoll: „Sorozatunk időbeli kerete: az 1600 és 1700 közé eső évszázad, mechanikus jellegű és nem alkalmazható teljes merevséggel, következetességgel. Az egyes költők énekszerzők munkássága, vagy egy-egy szorosan összetartozó énekszoport gyakran átlépi ezeket a határokat; a pontosan nem datálható énekek esetében pedig még inkább szükség van rugalmas eljárásra.”²³ Ezt az alapelvet figyelembe véve felmerül a kérdés, hogy olyan kéziratok énekeskönyvek, melyek kezdő dátumuk szerint 1700 előttiak vagy 1700-ban indulnak, de túlnyúlva e határon további évtizedeken át folytatódnak, tovább örökítve ezzel az előző század énekanyagát, és minden bizonnyal új énekeket is teremtve, beletartoznak-e a gyűjtőkörbe? Két konkrét példa erre: az *Écsi énekeskönyv* 1700–1725. közt, *Székely István énekeskönyve* pedig 1700–1732. közötti időszakban keletkezett. Szükséges-e ezen kötetek vizsgálata, énekeik bevonása a készülő RMKT-kba? A jelenlegi álláspont alapján ezek a kötetek nem képezik a törzsanyag részét, nem számolunk velük a kötet tartalmának összeállításakor.

Egy másik felmerülő kérdés: mi a teendő azokkal a kötetekkel, amik időközönként szerint a korábbi RMKT-kba tartoztak volna, de mikor az adott kötet készült, valamilyen oknál fogva kimaradtak? Hogy csak a legjelentősebb példát említsem: Kájoni János *Hymnariuma*. Az 1659–1677. közé datált *Latin–magyar versgyűjtemény* helye a 15. kötetben lett volna, de mikor az készült, a *Hymnarium* még lappangott, nem volt elérhető csak Jénáki Ferenc jegyzetei és néhány fotómásolata alapján. Ezeket a megfelelő helyen közli is a 15. kötet. De ez elenyésző hányada a kéziratban olvasható verseknek. Pontos számokat nem tudok mondani, csak arányokat, mivel ez az eredeti tervek szerint nem szerepelt, így célzatosan nem foglalkoztunk vele. A kutatócsoport által gondozott adatbázisba Réger Ádám a *Hymnarium* kb. 1000 énekéből eddig 400-at rögzített, ezekből 110 magyar nyelvűt. Az adatbázis lektorálása közben szembesültem azzal, hogy ezeket nem találom az RMKT-kban. Az oka persze érthető volt. Ezt a 110 éneket rendeztem eddig a fentebb említett táblázatos formába, és kerestem korábbi elő-

---

²³ RMKT XVII/1, 10.

fordulásukat, megjelenésüket. A 110 énekből 61-nek nincs kritikai kiadása. A továbbiakról – és a kötet nagyobb része van még hátra – egyelőre nem tudok pontos számokat mondani. Ezek közt van olyan is, hogy csak részben van meg az 15-ös RMKT-ban. Ez két dolgot jelenthet: vagy csak addig tudták a szövegkritikai jegyzeteket elkészíteni, míg Jénáki fényképén látszik a szöveg; vagy tényleg csak egy-két versszak egyezik, a szöveg többi része teljesen más, tehát visszaértünk a korábban vázolt problémához. Ez esetben arról van szó, hogy Jénákinak volt egy olyan lapról képe, mely ennek az éneknek egy részét (pl. az 1–9. vsz.) tartalmazta, ez alapján közölték a máshonnan nem ismert éneket – de nem a teljes éneket. Mi a teendő az ének másik felével?

Kájoni *Hymnariuma* kellően jelentős és nagy terjedelmű gyűjtemény ahhoz, hogy helye legyen RMKT-kiadásban. Viszont, ha egymás mellé állítjuk Náray, Illyés és Kájoni gyűjteményét, a *Magyar cantionalét* és az imakönyvek anyagát, akkor olyan terjedelmes korpuszt kapunk, amit nem bír meg egyetlen kötet. Ennek megfelelően az egyeztetés során a terjedelmes anyagot felosztottuk két nagy kötetre. Eszerint Náray *Lyra coelestise*, a *Magyar cantionale* és az imakönyvekben fellelhető énekek alkotnak majd egy kötetet. A tervek szerint egy következőben fognak helyet kapni Illyés zoltárai és halottas énekei, továbbá Kájoni *Hymnariuma*. És elengedhetetlen lesz ezeken felül egy pótkötet, melyben a korábbiakból kimaradt versek, énekek szerepelnének.

A kötet elrendezése, jegyzetelése

A 7. és 15. kötetben nem egységes az anyag elrendezése. A 7. kötet az egyes énekes- és imakönyvek szerint veszi sorra az énekeket, a 15. pedig az egyházi év rendje, egyéb alkalmak és szentekhez szóló darabok szerint szedi azokat, így az énekeket egyetlen óriási kántorkönyvben összesítve²⁴ (és ezt a szerkesztési módot folytatja a 17. kötet a gyülekezeti énekek rendezésénél). Talán elvárható lenne, hogy ez utóbbi, újabban választott szerkesztést folytassuk, de a most közölni kívánt anyag nem teljesen alkalmas ilyen elrendezésre: Náray kötete még

---

²⁴ RMKT XVII/15A, 5.

igen, de az imakönyvekben olvasható verses, énekes darabok nehezen szoríthatók ilyen keretekbe, tehát jelen megállapodás szerint a 7. kötet szerkesztésmódja szerint rendeznénk az anyagot: kötetenként egymás után.

Néhány szót mindenképp ejteni kell még a szövegek átírásáról és jegyzeteléséről. A szövegek átírásánál követtük a korábbi kötetek gyakorlatát, tehát a főszövegül választott forrást betűhűen közöljük, de a ma már nem használt betűjeleket maiakra írjuk át. Megőrizzük a szövegek központosítását, mert ezek a korban metrikai szerkezetre is utalhatnak. A szövegek kis- és nagybetűs írásmódját megtartottuk. Kivételt ez alól a kezdősorok jelentenek, ahol a korábbi kötetek eljárásmódját követve nagybetűt használunk.

A jegyzetek is követik a korábbi gyakorlatot, azaz három nagy részből állnak majd össze.

1. Tárgyi jegyzetek, szómagyarázatok, a szöveg forrására vonatkozó adatok, versformára vonatkozó adatok (rímelés, szótagszám), bármilyen felmerülő információ. Amennyiben egy-egy ének forrása pontosan azonosítható, itt szerepel a forrásszöveg átírása is, továbbá az énekeket kísérő, bevezető, lezáró könyörgések, officium-szövegek, ha azok elválaszthatatlan egységet alkotnak az énekkel.

2. Kritikai jegyzetek: a szövegek előfordulásai más kötetekben, későbbi kiadásokban, szövegváltozatok rögzítése. Ez a rész lesz várhatóan a jegyzetek közül a legrövidebb, mivel csak 17. századi változatokat veszünk figyelembe, és a tárgyalt kötetek mind a század végén keletkeztek, így nemigen akad későbbi megjelenés a századból. Az énekek továbbélését, későbbi megjelenését a 18. század végéig adatoljuk.

3. Zenei jegyzetek. A kötetet a gyülekezeti énekeket közreadó 17-es kötethez hasonlóan kottákkal kívánjuk közreadni. A 7. és 15. kötetek esetében, arra hivatkozva, hogy a Régi Magyar Dallamok Tára tartalmazza a kottákat, csak az RMDT-számot adták meg. Az RMDT azonban szintén átdolgozás, bővítés alatt áll, annak egy új kiadását tervezik, így célszerűbbnek tűnt a protestáns-kötet példáját követni. E munkában a Zenetudományi Intézet dolgozói, Kővári Réka és Papp Ágnes lesznek segítségünkre, a dallamra, kottára vonatkozó jegyzetek megírását is ők vállalták magukra.

Összegzésként elmondható, hogy az anyag gyűjtése megtörtént. Annak ellenőrzése, hogy a korszak énekei közül mi jelent már meg, és mit kell bevinnünk, megtörtént. A szövegek átírása és a tárgyi jegyzetek készítése megtörtént, illetve

folyamatban van. Az énekek előfordulásainak összegyűjtése részben már megtörtént, de a fellelt szövegek alapján a kritikai jegyzetek készítése, szövegváltozatok rögzítése – amennyiben vannak ilyenek – a még elvégzendő feladatok közé tartozik. Ugyanígy várat magára a begépett szövegek ellenőrzése, lektorálása. Vannak kérdések, fentebb vázolt problémák, melyekre már született megoldás, mások viszont még várják a megnyugtató tisztázást. De összességében elmondható, hogy haladunk vele, és mivel a kutatócsoport megkezdhetett egy következő ciklust, reményeink szerint hamarosan valóság lesz a fent vázolt tervekből.